

Enskild motion

Motion till riksdagen 2017/18:1076

av Peter Persson m.fl. (S)

Jämlikhetsutredning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att göra en översyn av utvecklingen för fördelning av inkomster och förmögenheter och att i samband med översynen ta fram konkreta förslag som innebär att jämlikheten i Sverige ökar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

I början av 1980-talet var Sverige ett av världens mest jämlika länder. Så är det tyvärr inte i dag! Det finns flera förklaringar bakom denna utveckling. Ökade ekonomiska skillnader är en, och är en allmän internationell trend, vilket vi också kan se i nästan alla OECD-länder. Utvecklingen och takten i Sverige har dock varit starkare. Här har ojämlikheten ökat mer än i andra länder. I dag har de övriga nordiska länderna och flera av de centraleuropeiska länderna mer jämlikt fördelade inkomster än Sverige har. Den ökade ojämlikheten är även driven av politiska beslut där arbetslösa, sjuka och studenter haft mycket svag utveckling av sin disponibla inkomst under 2000-talet. Det beror på att lönerna har ökat mer än ersättningarna till dessa grupper. Till detta ska läggas den borgerliga regeringens jobbskatteavdrag, som medvetet undantagit arbetslösa, sjuka och pensionärer och därmed spärrat på utvecklingen och ytterligare ökat ojämlikheten i det svenska samhället.

Jämlikheten kan bland annat mätas genom att studera inkomstfördelningen och hur förmögenheter är fördelade i ett samhälle. Den vanligaste metoden och måttet att mäta hur inkomster fördelas i ett samhälle är den så kallade Ginikoefficienten. Detta mått varierar mellan 0, som innebär att alla har lika inkomster, och 1, som innebär att en person har alla inkomster i ett samhälle. När Sverige, i början av 1980-talet var världens jämlikaste land var Ginikoefficienten 1980 0,2 och har stigit till 0,33 i dag. Det betyder att koefficienten har stigit med 0,01 till 0,02 per år, vilket måste betecknas som en stor uppgång och som därmed lett till ökad inkomstspridning och ökad ekonomisk ojämlikhet i Sverige. Då Ginikoefficienten är mest känslig för förändringar i mitten av fördelningen riskerar vi att missa viktiga förändringar i fördelningen av inkomster.

Ekonomisk forskning, Roine och Waldenström, har funnit ett starkt positivt samband mellan de 10 procent som har de högsta lönerna i ett OECD-land och ekonomisk ojämlikhet. Vilken utveckling har vi haft i Sverige?

De 10 procenten som har de högsta inkomsterna har i dag en inkomstandel som motsvarar gruppens inkomstandel under stora delar av 1960-talet, vilket motsvarar 30 procent av de samlade inkomsterna i Sverige. De som har drivit denna utveckling är den procent som tjänar mest. Sedan slutet av 1990-talet har deras inkomster legat på nivåer motsvarande de på 1940-talet. De med de allra högsta inkomsterna har stadigt ökat sin inkomstandel och är sedan slutet av 1990-talet 8–10 procent av inkomsterna i landet. Samtidigt har de som tjänat sämst fått se sin inkomstandel minska.

För att få ökad kunskap om hur inkomstfördelningen utvecklats är det viktigt att inte bara studera utvecklingen i toppen. Hur har de disponibla inkomsterna utvecklats i det svenska samhället från 1991 till 2013? Alla grupper har ökat sin inkomst. Det är dock stor skillnad mellan de olika grupperna. De 10 procenten som har lägst inkomster har ökat sin inkomst med drygt 14 procent medan de 10 procenten med högst inkomst har ökat sin inkomst med nästan 90 procent. Det har resulterat i att fattigdomen, de i Sverige som har en inkomst som är lägre än 50 procent av medianinkomsten, ökat med 4 procent sedan 1980 och var 12 procent 2009.

För att ytterligare öka förståelsen kring inkomstfördelningen och dess utveckling i Sverige är det lämpligt att studera hur inkomstkvoter utvecklas över tid. Den sista personen bland dem som har de 10 procenten högsta inkomsterna delat med den första personen bland dem som har de 10 procent lägsta inkomsterna utgör kvoten som visar spridningen av inkomster i Sverige. Jämfört med 1991 ser vi att inkomsten för den sista personen bland de 10 procenten med högst inkomst har ökat från 2,49 gånger mer än den första personen bland dem med de 10 procenten lägsta inkomster. Och 2014 hade inkomstkvoten mellan dessa ökat till 3,32 gånger. Vi ser här en klart ökad inkomstspridning under perioden.

Vilka grupper har drabbats av den ökade ekonomiska ojämlikheten? Årligen genomförs i regeringens budgetproposition en studie där inkomstutvecklingen för olika grupper i samhället studeras. Bland annat mäts hur stor risk individer från olika grupper har att hamna i de nedersta delarna av inkomstfördelningen. Individen beräknas som relativt fattig, då dess inkomst är 60 procent eller mindre av medianinkomsten för det aktuella året. Framförallt är det utrikesfödda och ensamstående kvinnor med barn, som är relativt fattiga. Bland de utrikesfödda och ensamstående med barn, är det drygt 30 procent som är att beteckna som fattiga. Andelen fattiga bland utrikesfödda och ensamstående med barn har ökat med drygt 18 procentenheter från 1995 till 2013. Andra grupper där var femte eller drygt var femte är relativt fattig är ensamstående utan barn, ensamstående äldre och unga vuxna. Fattigdomen bland dessa grupper har ökat med drygt 10 procentenheter sedan 1995.

Förutom inkomster så har förmögenheter och deras fördelning en stor påverkan på jämlikheten i ett samhälle. Storleken på individens förmögenhet påverkar konsumtionsmöjligheter, levnadsstandard och inkomster. Den som har en stor förmögenhet har stora konsumtionsmöjligheter oavsett inkomst och får därmed per automatik en god ekonomisk levnadsstandard. Förmögenhetens storlek påverkar också storleken på individens kapitalinkomster, vilket i sin tur påverkar individens totala inkomster.

Motivet till att det finns få studier om förmögenheter och deras fördelning är att det saknas statistik. Sverige har sedan förmögenhetsskatten togs bort ingen statistik över förmögenheter, vilket gör att det inte är möjligt att följa utveckling av fördelningen av

förmögenheter i Sverige. Under perioden då det var möjligt att mäta förmögenheter och se hur de utvecklades, 1999 till och med 2007, fanns det en klar och tydlig trend, och det var att nettoförmögenheten hos de 10 rikaste procenten i Sverige ökade dramatiskt under denna period. Nettoförmögenheten ökade från 4,4 miljoner 1999 till 6,9 miljoner 2007. Vi kan anta att denna utveckling fortsatt.

Välfärdsstaten i form av utbildning, sjukvård och transfereringar brukar lyftas fram som utjämnande. Den offentliga konsumtionen och välfärdsstatens storlek påverkar också jämlikheten i ett samhälle. Enligt den fördelningspolitiska redogörelsen, som är en bilaga i budgetpropositionen, kan vi se att välfärdstjänsterna har en utjämnande effekt. Under de tre åren som studeras sänks Ginikoefficienten väsentligt, 2011 med $-0,063$, 2012 $-0,045$ och 2013 med $-0,06$. Därmed har den offentliga konsumtionen och välfärdsstaten en utjämnande effekt och leder till att den ekonomiska ojämlikheten blir mindre. Det finns ett brett folkligt stöd för ökad jämlikhet. Och det finns tecken på att människor vänder sig mot ekonomisk ojämlikhet och det oavsett hur jämlikt ett samhälle är. International Survey Programme har vid flera olika tillfällen undersökt attityder till ojämlikhet. I alla de undersökta länderna svarade en majoritet, att de instämde eller instämde starkt i påståendet att inkomstskillnaderna är för stora. I många av länderna, inräknat Sverige, svarade över 90 procent att de ansåg att skillnaderna var för stora.

Dessutom finns stöd i forskningen för att jämlika samhällen resulterar i att samhällningen ökar, demokratin stärks, hälsan förbättras och brottsligheten minskar.

Med anledning av ovanstående bör riksdagen ge regeringen i uppdrag att göra en översyn av utvecklingen för fördelning av inkomster och förmögenheter och att i samband med översynen ta fram konkreta förslag som innebär att jämlikheten i Sverige ökar.

Peter Persson (S)

Helene Petersson i Stockaryd (S)

Johanna Haraldsson (S)

Thomas Strand (S)